

FYRTÅRN I INNLANDET

INNLANDET2010

INNOVASJON2010

Rapport til Regjeringen
Mars 2005

*Vi kan
gjøre det
vi har til hva
som helst - når
vi tør.*

Innhold:

Innholdsfortegnelse	side 2
1. Visjon og mål	side 4
2. Mandat, prosess og videreføring	side 4
3. Sammendrag og konklusjoner	side 6
4. Identitet og stolthet	side 8
5. Satsingsområder	side 10
5.1 Industri	side 10
5.2 Bioteknologi	side 13
5.3 Bioenergi	side 15
5.4 Reiseliv	side 17
5.5 Kultur- og opplevelsesnæringer	side 19
5.6 Informasjonssikkerhet	side 21
6. Kapital og det offentlige virkemiddelapparat	side 23
7. Kompetanse	side 24
8. Infrastruktur	side 27

KUNSTEN AT FÅ EN IDÉ

*Kunsten er ikke
at få en idé.
Enhver kan med lethed
få to -.
Kunsten er den
mellem to eller fler
ganske almind'lige
hverdagsidéer
at se
hvilken en
der er go.*

Piet Hein

1. Visjon og mål

Gjennom Innlandet 2010 har næringsliv og offentlig sektor gått sammen om en ny giv for Innlandet. Næringslivet har vært en av premissleverandørene gjennom utarbeidelse av innspill til Utviklingsrådet. Prosessen har medført at nye nettverk er etablert og etablerte bedrifter/miljøer har fått utvidet kjennskap til hva som foregår i Innlandet som de kan dra nytte av. Utviklingsrådet erkjenner at innbyggerne i Innlandet og omverdenen trenger å bli informert om de sterke nasjonale og internasjonale miljøene som allerede finnes. Det vil være viktig å bidra til at kunnskapen om dette øker. Eksisterende miljøer, regionens fortrinn og sterke sider skal bidra til utvikling av ny virksomhet med regional, nasjonal og internasjonal betydning. Arenaene som ble

etablert i forbindelse med prosessen og satsingsområdene er forankret i eksisterende planer og satsinger i Innlandet. Viktige i den

De valgte satsingsområdene:
industri, bioteknologi,
bioenergi, reiseliv,
kultur- og opplevelses-
næringer, informasjons-
sikkerhet.

forbindelse er fylkesplanene og de regionale handlingsprogrammene. Innspillene som er kommet fra arenaene har lagt grunnlaget for utforming av rapporten.

Også når det gjelder den konkrete oppfølging og gjennomføring av de ulike satsingene, må dette skje i en nær samhandling med næringslivet og det etablerte virkemiddelapparatet. En samling av kompetanse og virkemidler, slik som Oppland nyskapingssenter på Lillehammer blir av stor betydning i så måte. Det blir avgjørende å utløse deltagelse fra langsiktig privat eierkapital i den satsing som nå foreslås i Innlandet.

Innovasjon og utvikling handler om å ta i bruk og utvikle naturgitte og menneskelige ressurser. Det handler også om holdninger og ikke minst stolthet over å kunne bidra til å bygge framtida. For å få til dette er det av betydning å se sammenhengen mellom egen innsats og felles resultater. Det er også viktig å glede seg over andres resultater.

Det må etableres en kultur for nyskaping, hvor det er lov å lykkes samtidig som det skal være rom for å feile. Her er det mye å lære av idretten. Det er også viktig at vi blir flinkere til å vise fram hva vi har, hva vi kan og at vi er stolte av det vi lykkes med enten det er innen næringsliv, kultur eller idrett.

Arbeidet i Utviklingsrådet har vist at Innlandet har mye å bygge videre på. På enkelte områder vil vi trenge hjelp fra andre utenfor regionen. Likevel er det en sterk erkjennelse av at vi må gjøre mesteparten av arbeidet selv. Vi mener også at det er det beste utgangspunktet for å trekke andre med.

Visjon

Innlandet skal være et kraftsenter av nasjonal og internasjonal betydning innen satsingsområdene.

Mål

- * Utløse potensial knyttet til satsingsområdene gjennom riktig organisering og målrettet ressursinnsats.
- * Vekst i internasjonalisering av næringslivet i Innlandet.
- * Bedre samhandling mellom private og offentlige aktører i Innlandet.
- * Forbedre offentlig service, tilrettelegging og beslutningskultur.

2. Mandat, prosess og videreføring

Mandat

Mandatet for Innlandet 2010 ble vedtatt av Regjeringens innovasjonsutvalg den 17.08.04. Innlandet 2010 har følgende mål:

* Medvirke til et vesentlig skift i utviklingstrenden i Innlandet knyttet til nyskaping.

Målet skal nås ved å legge til rette for et bredt og fokusert regionalt engasjement for økt nyskaping i Innlandet, som inkluderer både næringsliv, kunnskapsinstitusjonene og forvaltningen.

* Bidra til et økt fokus på nyskaping og bedriftsetablering i Innlandet.

Målet skal nås gjennom å fokusere på behovet for nyskapende enkeltprosjekter i Innlandet.

* Gjennom enkeltprosjekter bidra til å etablere kunnskap for videreutviklingen av både regional og nasjonal politikk på området, inkludert et spesielt fokus på regelverk som påvirker nyskaping.

Prosess

Prosesen har vært drevet av et utviklingsråd med følgende deltagere:

Sigbjørn Johnsen, Fylkesmann i Hedmark (leder)
 Kristin Hille Valla, Fylkesmann i Oppland
 Reidar Åsgård, Fylkesrådsleder i Hedmark
 Audun Tron, Fylkesordfører i Oppland
 Sverre Narvesen, Direktør RTIM
 (Raufoss industripark)
 Steinar Hovi, Eier Reiseliv Beitostølen
 Sissel Slettum Bjerke, Spesialrådgiver
 Norges Forskningsråd Oppland
 Eli Blakstad, Direktør Peer Gynt
 Per Anthony Rognerud, Adm. direktør A/S Kistefos
 Træsliberi og skogeier
 Eli Skoland, Selvstendig næringsdrivende
 Pål Jan Stokke, Daglig leder Storhamar Dragons
 Guri Heggem, Daglig leder Rørosmeieriet
 Kirsti Kierulf, Direktør Kvinneuniversitetet til
 1.12, fra samme dato adm.dir. i Expology as
 Even Mengshoel, Styreleder Mjøsen skogeier-
 forening og bonde
 Trond Hagerud, Adm. direktør Rescon Mapei
 Rigmor Aasrud, Ordfører Gran kommune
 Erik Eid Hohle, Daglig leder Energigården

Utviklingsrådet har hatt 5 møter, første møte ble avholdt 15. september 2004, og siste møte 21. februar 2005.

Utviklingsrådet etablerte i tillegg 14 arenaer for på en systematisk måte å hente innspill til arbeidet. Næringslivsaktører utgjorde hovedtyngden i arenaene. De 14 etablerte arenaene var: industri, næringsmiddelindustri, skog og tre, mat og matopplevelser, miljøteknologi, bioenergi, bioteknologi, jordbruk, reiseliv, kompetanse, informasjonssikkerhet, kulturnæringer og identitet og stolthet fundamentert i idrettsbevegelsen og Vågå 24. Det ble avholdt avsparkmøte for arenaene den 30. september 2004. Arenaene representert ved driverne hadde dialogmøte med Utviklingsrådet 3. og 4. november 2004. Sluttrapport fra arenaene ble levert 20. november 2004. Om lag 150 personer har vært engasjert i arenaene.

Rapportene fra arenaene følger som vedlegg til rapporten.

Utviklingsrådet avholdt et høringsmøte før ferdigstilling av rapporten den 13. januar 2005.

Videreføring

Satsingsområdene med tilhørende fyrtårn tilhører ulike bransjer og fagfelt og krever en dedikert oppfølging for å lykkes. Det er viktig at utviklingsrådet følger opp og påser at de respektive satsingsområdene får nødvendig ledelse og organisering for å utvikles videre. Utviklingsrådet fortsetter derfor sin virksomhet inntil dette er på plass og har fram til da ansvaret for helheten i prosjektet. Når det foreligger en plan for hvert satsingsområde vurderes behovet for en eventuelt felles prosjektkoordinering.

For å lykkes med en god oppfølging og videreutvikling av de utpekte satsingsområdene nedsettes en gruppe med god forankring i næringslivet. Denne skal:

1. Utarbeide en strategi med tilhørende mål og tiltak for satsingsområdet med utgangspunkt i arenarapportene
3. Rapportere mål, tiltak og nødvendige ressurser for å lykkes til utviklingsrådet i august 2005.

Forutsetningen for en slik arbeidsform er at Innlandet 2010 får tildelt midler til hvert satsingsområde for gjennomføring. Dette vil mobilisere nødvendig ledelse, kompetanse og ressurser fra næringslivet og gi nødvendig kraft til gjennomføringen. Samtidig må Regjeringen gi klare føringer for hvorledes og i hvilket omfang den vil støtte de investeringer og tiltak de respektive satsingsområdene foreslår å gjennomføre framover mot 2010.

Utviklingsrådet på Beitostølen 4. november 2004.

3. Sammendrag og konklusjoner

Regjeringens innovasjonsutvalg av 17.08.04 ga følgende bestilling til Innlandet:

”Som ett av ti prosjekter skal Innlandet 2010 konkretisere Regjeringens innovasjonspolitiske satsing ”Innovasjon 2010”.”

Denne rapporten og prosessen bak den er Innlandets første bidrag til denne konkretiseringen.

UTVIKLINGSRÅDET

Et utviklingsråd har ledet prosjektet. Dette har bestått av 17 medlemmer, av disse 11 fra næringslivet. Utviklingsrådet etablerte 14 arenaer med over 150 personer for å gi konkrete innspill på sentrale næringsområder for Innlandet. Responsen på denne organiseringen har vært udelt positiv. Etter vår oppfatning representerer dette en framtidrettet arbeidsform. Innlandet 2010 bør derfor følges opp ved at næringslivet fører videre arenaenes arbeid med det offentlige som støttespillere.

IDENTITET OG STOLTHET

Utviklingsrådet har påpekt at identitet med og stolthet over regionen er en vesentlig forutsetning for utvikling og vekst. Da må vi vite hva vi har å være stolte av. Det er behov for mer kunnskap om historien og kulturen i Innlandet og på områder hvor vi har og har hatt nasjonal betydning. Innlands-historien må skrives ferdig til Innlandets ”250-årsjubileum” i 2007.

JORD- OG SKOGBRUK

Innlandet har fra naturens side et rikt ressursgrunnlag. Jord- og skogbruksnæringen har gjennom alle tider vært sentrale næringsveier i Innlandet og er grunnlaget for store deler av industrien og andre næringer. Et aktivt landbruk i hele Innlandet er fremdeles en forutsetning for næringsutvikling.

6 SATSINGSOMRÅDER

Innlandet 2010 har valgt 6 satsingsområder fram mot 2010: Industri, bioteknologi, bioenergi, reiseliv, kultur- og opplevelsesnæringer og informasjons-sikkerhet. Satsingsområdene er godt forankret i regionale planer, er nasjonale motorer og har betydelig internasjonalt potensial. Satsingsområdene har sine fyrtårn. Dette er utviklings-

prosjekter som vil bidra til vekst og utvikling innen satsingsområdet, og som vil kunne framstå som lysende veivisere for andre.

INDUSTRIEN

Innlandet har sentrale industriområder med om lag 13.500 sysselsatte. Dette er av de største industriområdene i landet. Industrien er mangfoldig og internasjonalt rettet. **Målet er** å styrke innovasjonskraften, hente ut verdiskapingspotensialet i eksisterende bedrifter og skape ny virksomhet. **Fyrtårnene er:** 1. Industriens innovasjonssenter på Raufoss/Gjøvik. De innovative lettmetallmiljøene er en kjerne i dette. 2. Kraftsenter for skog og tre hvor bærebjelkene er Inkubatorfabrikken, Fehn-symposium, Fehn-akademiet og Treteknikk Innlandet. 3. Samarbeidsnettverk og kraftsenter for landbruksbasert næringsmiddelproduksjon med nav i Brumunddal. 4. Etablering av et internasjonalt FoU-senter i betongteknologi i Kongsvinger-regionen med kjerne i Rescon Mapei i Nord-Odal.

BIOTEKNOLOGI

Hamarregionen har potensial til å bli et kraftsenter av nasjonal og internasjonal målestokk innen anvendt bioteknologi. Kjernen er den kompetanse og de databaser som er bygd opp om avl og foredling rettet mot primærnæringene, med nye anvendelsesområder mot farmasi og medisin. Ressursene er i noen grad unike i internasjonal målestokk og det er et stort verdiskapingspotensial. Bioteknologiklyngen er et fyrtårn i seg selv som trenger støtte til å oppnå status som Center of Expertise for å løfte miljøet ytterligere. **Målet er** at området innen 2008 skal ha: 150 nye arbeidsplasser, 100 studenter ved Høgskolen i Hedmark og minst 15 bedrifter.

BIOENERGI

Bioenergi er framtidrettet. Det er en bærekraftig energikilde med store muligheter for verdiskaping. Innlandet har allerede et stort forbruk av bioenergi, vi har kompetansemiljøer, forretningsmessige aktører og ikke minst et stort regionalt ressurs-tilfang. **Målene er** innen 2010 å øke bruken, levere 30 mill liter biodiesel til mobil bruk, eksportere til Norge og Norden, ha nasjonalt ledende kompetansemiljøer, skape 3-500 arbeidsplasser,

bidra til 130 tonn reduksjon i CO2-utslipp.

Fyrtårnene er: 1. Felles energiforsyning i Bru-munddal, 2. Grønn utvikling i Trysil. 3. Biodieselproduksjon og 4. Energigården.

REISELIV

Reiseliv er et økende marked og Innlandet må ta sin del av dette markedet ved å utnytte de mulighetene som ligger i Innlandets natur, kultur og historie. **Målet er** øke omsetningen i reiselivet med 20% i løpet av en femårsperiode. **Fyrtårnene er** 1. Nasjonalparkriket – Rondane, Dovrefjell og Jotunheimen, 2. Skidestinasjonene; Trysil, Lillehammer Ski Resort og Beitostølen. 3. Regionale merkevarer; Gudbrandsdalen, Valdres-Stølsriket, Kongsvinger festning og forsvarshistorien i grensetraktene, 4. Jakt, fiske og annen naturbasert reiselivsutvikling, 5. Mat og matopplevelser.

KULTUR- OG OPPLEVELSESNERINGER

Kultur- og opplevelsesnæringer er relativt nye næringer med røtter til historien og kulturen. For Innlandet er dette et betydelig satsingsområde. Vi har arrangementer med nasjonal anerkjennelse, miljøer innen film og musikk som markerer seg og vi er i ferd med å bygge opp et nasjonalt miljø innen spill og opplevelsesproduksjon. **Målet er** å doble sysselsettingen, etablere en utdanning på doktorgradsnivå og øke det internasjonale salget. **Fyrtårnene er:** 1. Etablere et Center og Expertise innen opplevelsesnæringene, 2. Knutepunktstatus for 3 regionale arrangementer, 3. Senter for spill og medieproduksjon med utgangspunkt i digitale medier, 4. Film 3/Filmfasilitator, 5. Pop Partner/musikk i Innlandet.

INFORMASJONSSIKKERHET

Informasjonssikkerhetsnettverket Bluelights visjon er å bli et av de ledende kompetansenettverk innen fagområdet informasjonssikkerhet i Europa. Næringsklyngen består av de mest sentrale nasjonale aktører innen næringsliv, offentlig virksomhet og utdanning og forskning. Dette gjør Innlandet til det naturlige tyngdepunktet på området. **Målene er** at Bluelight skal; - være norske myndigheters viktigste instrument i samfunns- og næringsutvikling basert på nasjonal strategi for informasjonssikkerhet. - generere

kompetanseutvikling, bevissthet, verdiskapning og nyskapning relatert til informasjonssikkerhet på internasjonalt faglig nivå. **Fyrtårnene er** 1. Senter for Informasjonssikring (SIS) – lokalisert i Innlandet og 2. Center of Expertise innen informasjonssikkerhet.

ANBEFALINGER: KAPITAL

Det bør etableres et nytt såkornfond for å støtte opp under satsingsområdene i Innlandet 2010. Såkorninvest Indre Østland må deles i to forvaltningsregioner dersom den private kapitalen ikke er tilstrekkelig innen 01.01.06. Det offentlige virkemiddelapparatet må fortsatt samordnes bedre. Næringslivet opplever dette som unødvendig fragmentert og uoversiktlig. Fylkeskommunens ansvar for politikktutforming og prioritering må underbygges med økt økonomisk handlingsrom.

ANBEFALINGER: KOMPETANSE

Innlandsuniversitetet må etableres seinest i 2012. Bedriftsintern og næringsrettet forskning og utvikling knyttet til satsingsområdene må økes. Forskningsrådets regionale rolle må styrkes med en stilling i Hedmark. Utdanning og kompetanse må tilpasses regionens næringsliv i et tettere samarbeid mellom aktørene og et mer fleksibelt utdanningssystem er en nødvendighet.

ANBEFALINGER: INFRASTRUKTUR

Innlandet er avhengig av god og trygg vegstandard og et godt fungerende jernbanenett både for å håndtere volumkrevende og tunge transporter, samt persontransport til og fra regionen. Det er behov for nasjonal innsats som baserer seg på de regionale prioriteringer. Det bør vurderes å gi offentlige stimuli til etablering av prosjekter innen trådløs bredbåndaksespunkter for at Innlandet skal være på banen i forhold til slike tilbud.

"Som ett av ti prosjekter skal Innlandet 2010 konkretisere Regjeringens innovasjonspolitiske satsing "Innovasjon 2010"."

4. Identitet og stolthet

Røtter og tilhørighet er viktig for alle mennesker. Denne tilhørigheten er ofte knyttet til egen barndom og oppvekst, men er også ofte en samling rundt felles kulturverdier og en felles stolthet over å høre til i et lokalmiljø, fylke eller region.

Slike identitets- og stolthetsverdier blir alt viktigere i en tid som kan bli både oppstykket og overfladisk. Det moderne medie- og informasjonssamfunnet gjør at vi blir mer globale – dette øker samtidig behovet for tilhørighet og en felles identitet.

Innlandet har mange slike felles identitets- og stolthetsstrekk som bidrar til å binde folk sammen. Samtidig har vi viktige livskvalitetsverdier særlig knyttet opp mot natur og menneskelige nettverk som blir alt mer viktig for folk. Sammen med ny utvikling og innovasjonskraft i vårt næringsliv, blir dette viktige konkurransefortrinn for Innlandet.

En viktig del av arbeidet med videreføring av Innlandet 2010 blir å gjøre slike verdier kjent for de som allerede bor i regionen. Gjennom å være gode ambassadører for våre positive verdier og sterke sider kan vi bidra til å trekke ny virksomhet og nye innbyggere til Innlandet.

Vi må skape et positivt "Innlandsbilde" der media, næringsliv, politikere og offentlig forvaltning kan bidra med dokumentasjon og suksesshistorier. Det må bygges opp under lokale initiativ for å skape ny giv og optimisme.

Innlandskulturen

En forutsetning for identitet og stolthet er at vi vet

En forutsetning for identitet og stolthet er at vi vet hva vi har å være stolte av.

hva vi har å være stolte av. Flere av Norges fremste personligheter innen litteratur, malekunst og musikk har tilknytning til Innlandet. Dette er også personligheter med stor internasjonal anerkjennelse som Bjørnson, Undset, Munch og

Flagstad. Byggeskikk og arkitektur (bl.a. Sverre Fehn) er et tilsvarende område. Andre viktige kulturhistoriske verdier er knyttet til festningsverk

og vår felles historie med Sverige. Næringslivet i Innlandet har sin egen historie. Innlandet har en viktig historie og kultur knyttet til landbruket. Bondekulturen er levende og er av stor betydning for utvikling av bl.a reiselivet i regionen. En sterkere og mer samordnet formidling av denne kulturarven blir en viktig del av identitetsbyggingen. Vi må sikre at kunnskap om og utøvelse av håndverk knyttet til vår kulturarv videreføres. Vi trenger forskning på og dokumentasjon av kulturen og historien i Innlandet, det være seg litteratur, musikk, folkelivet, næringsliv etc. Kunnskapsformidling og bevisstgjøring om vår felles fortid må også skje gjennom nye og interaktive formidlingskanaler.

I 2007 er det 250 år siden Opplandenes amt ble opprettet. Innlandet har imidlertid en felles identitet og kultur med forankring tilbake i middelalderen gjennom distriktene Opplandene. Historien om Innlandet må skrives. Statsarkivet på Hamar og Høgskolen på Lillehammer arbeider med et slikt historiprojekt. Det er viktig at det realiseres og er ferdigstilt i 2007.

For å bygge identitet og stolthet over Innlandskulturen bør vi ha 5-6 forskningsstipend knyttet til historie og kultur på områder med stor betydning for utviklingen av Innlandet og områder med nasjonal betydning.

Andre eksempler

Etter OL i 1994 har Innlandet flere arenaer som er egnet for å huse store arrangementer. De ulike arenaene har et potensial som i større grad bør søkes utviklet og utnyttet. Innlandet kan generelt bli flinkere til å koble reiseliv inn i utvikling og markedsføring av store arrangement. Videre må det til en samhandling mellom de forskjellige aktørene som for eksempel kulturnæring og idrett, for å skape nye spennende opplevelser til glede for deltagerne, presse og publikum.

Innlandet har bygget opp en egen regional kunst og kulturpolitikk. Det er lagt til rette for institusjoner, etablert egne arbeidsstipend til kunstnere og en musikerordning. Viktig er også den kulturelle skolesekken rettet mot barn og unge.

Hedmark teater har ikke en fast scene, men turnerer i Innlandet. Teateret har igangsatt en målrettet satsing på utvikling av ny Innlandsdramatikk. Målet er å markere seg nasjonalt med frisk og uredde satsing på ny dramatikk. Det vil bidra til at Innlandet kan assosieres med forfattere, dramatikere og et interessant teater med et moderne og spennende uttrykk.

Etterspørselen etter idrettstilbud er økende. Idrettsbevegelsen er Innlandets største frivillige organisasjon og en ressurs i den videre utviklingen både som:

- * Identitetsbærer (profilere Innlandet og Innlandets næringsliv/produkter)
- * Stolthetsutvikler (utvikle selvfølelse gjennom suksess nasjonalt og internasjonalt)
- * Velferdsprodusent (helsefremmende aktiviteter og spennende opplevelser)

Idrett er i en særstilling når det gjelder kommunikasjon, jmf. dekningen i media. Idrettsarenaene har en enorm tilstrømming i løpet av et år, både i forbindelse med idrettsarrangement og andre arrangement, f.eks. har Hamar OL- amfi 240 000 besøkende hvert år. Idretten har også stor tiltrekningskraft på næringslivet og andre; bare Storhamar Dragons har over 125 samarbeidspartnere.

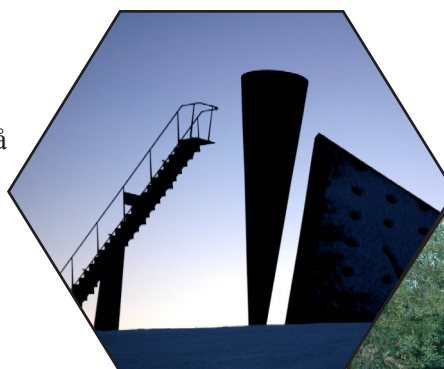
Bevisst satsing på Norges Toppidretts-gymnas, idrettslinjer og trenerutdanning har fått fram talenter og utøvere i verdensklasse. Disse er viktige forbilder for barn og unge og er samtidig fremragende ambassadører for regionen og landet. Innlandet har også noen av landets og verdens beste arenaer og områder for aktiv idrett. Det er derfor et sentralt mål både å beholde og få nye arrangementer og mesterskap til Innlandet. Et slikt viktig mesterskap er Rally-VM i 2007.

Innlandet bør ta mål av seg til å bli landets foretrukne ”Idretts- og folkehelseregion”.

Innovasjon Vågå24

Et eksempel på langsiktig og målrettet kulturbygging er Innovasjon Vågå 24 som har vært egen arena i Innlandet 2010. Vågå kommune har fra 1997 prioritert utviklingsarbeid for å snu en utvikling fra befolkningsnedgang og pessimisme til positiv framtidstenking gjennom fokus på kvaliteter og fortrinn. Innovasjon Vågå24 tar derfor mål av seg til å utvikle en profesjonell metode for synliggjøring og innsalg av regionale kvaliteter og fortrinn som har overføringsverdi til andre regioner i distrikts- Norge.

Prosjektet Innovasjon Vågå24 må i tiden fremover ha både lokal, regional og nasjonal økonomisk støtte og oppmerksomhet for å lykkes som nasjonal referanse, for utviklingen av en profesjonell metode som skissert ovenfor.

Et OL-minne

Hamsunstugu i Lom

5. Satsingsområder

Innlandet er rikt utstyrt med ressurser, som fruktbar jord og høyproduktiv skog, utmark og fjell. Dette er utgangspunktet for

de fremste næringsveiene og industriutviklingen i regionen. Regionen viste tidlig evne til å utvikle en betydelig samvirkeindustri, husflid og håndverk knyttet til jordbruk og skogbruk. I forbindelse med befolkningsveksten og moderniseringen i landbruket ble det et stort befolkningsoverskudd i mange bygder som ledet til en storstilt utflytting. Likevel klarte regionen å få til en modernisering av industrien. Primærnæringene og samvirkeindustrien var basis for utvikling av moderne storindustri. Et aktivt landbruk er en forutsetning for at satsingsområdene skal lykkes, og en vesentlig bærebjelke for videre vekst og utvikling.

Industri

Bioteknologi

Bioenergi

Reiseliv

Kultur- og
opplevelses-
næringInformasjons-
sikkerhet

regionale satsinger gjennom flere år. Arenaene har foreslått fyrstårn, utviklingsprosjekter, som er eksempler på næringsutvikling med regional, nasjonal og internasjonal betydning.

5.1. Industri

Hvorfor industri som satsingsområde?

Industri omfatter i denne forbindelsen verkstedsindustri, treindustri (trelast, trevare, plate og møbel), næringsmiddelindustri og industri basert på miljøteknologi.

Industrien har de senere tiårene vært under press, men står likevel sterkt i Innlandet. Næringen fremhever seg i tre regioner; Gjøvik, Kongsvinger og Hamar. Mjøsområdet har hele 11.000 sysselsatte i industrien. Inkludert Lillehammerregionen og Kongsvingerregionen er det 13.500 sysselsatt i industrien, det er det samme som Fredrikstad- og Halden-regionen.

Utfordringen er å ivareta og utvikle denne industrien. For å beholde konkurransekraften må industrien beregningsmessig rasjonalisere med 3 % hvert år, det utgjør 375 arbeidsplasser.

Konsekvensen av dette er et løpende behov for å fornye produktspekteret - og ha et sterkt fokus på forskning og utvikling.

Hva er vi gode på?

Industrien i Innlandet er i stor grad rettet mot nasjonalt og internasjonalt krevende markeder, med krav om unik kompetanse på markedsføring og merkevarebygging. Mange av disse markedene er svært konkurranseutsatt og det er krav til kontinuerlig effektivisering. Dette har satt fokus på spisskompetanse, ”just in time” - leveranser og en automatisering av produksjonen. Store deler av industrien har en tilhørighet til både nasjonale og

Ved inngangen til 2004 var det i underkant av 164500 arbeidsplasser i Innlandet. Næringsstrukturen skiller seg fra landsgjennomsnittet ved at:

- * Primærnæringene er fortsatt av stor betydning, både som egen næring og som innsatsfaktor til satsingsområdene.
- * Treindustri, næringsmiddelindustri og deler av mekanisk industri er tungt representert, og langt viktigere enn for landet under ett.
- * Offentlig virksomhet er overrepresentert.

Utviklingsrådet har valgt 6 satsingsområder for å realisere målsettingene. Disse satsingsområdene er: Industri, bioteknologi, bioenergi, reiseliv, kultur- og opplevelsesnæring og informasjonssikkerhet. Områdene er valgt ut fra at de er nasjonale motorer og at det er potensial for økt internasjonalisering. Satsingsområdene tar utgangspunkt i arenaenes innspill, næringenes egne vurderinger og målsettinger knyttet til videre utvikling. De er forankret i ressursmessige fortrinn og vedtatte

internasjonale konsern, som igjen sikrer kontinuerlig sammenlikninger når det gjelder konkurransefortrinn og samspill mellom akademisk spisskompetanse og dyktige fagoperatører.

Mål

Å styrke innovasjonskraften og hente ut verdiskapningspotensialet i eksisterende virksomheter og bidra til etablering av ny virksomhet i hele regionen.

”Naturlig” avgang ved at produkter og produksjon utdateres og behovet for en moderat vekst i forhold til dagens aktivitetsnivå tilsvarende anslagsvis 500 arbeidsplasser hvert år. Den sterke posisjonen industrien har i Innlandet og de framtidsmuligheter vi trekker opp gjennom Innlandet 2010 vil gjennom felles og målrettet innsats gjøre det mulig både å styrke og øke den industrielle verdiskapingen.

Hvordan komme dit - gjennom 4 fyrtårn:

- * Industriens innovasjonssenter på Raufoss/Gjøvik.
- * Kraftsenter for skog og tre med inkubatorfabrikk.
- * Etablering av samarbeidsnettverk og kraftsenter for landbruksbasert næringsmiddelproduksjon med senter/nav i Brumunddal.
- * Etablering av et internasjonalt FoU-senter i betongteknologi i Kongsvinger-regionen.

Industriens innovasjonssenter på Raufoss/Gjøvik

- med de innovative miljøene innen lettvektsmaterialer på Raufoss/Gjøvik som kjerne. Den unike kompetansen som er her må vedlikeholdes og videreutvikles, den kan også tilpasses og gjøres tilgjengelig for annen type industri.

Visjon: Å etablere et dynamisk senter for nyskaping i Innlandet med utgangspunkt i eksisterende virksomheter og nettverk.

Målsetting: Å styrke innovasjonskraften og hente ut verdiskapningspotensialet i eksisterende virksomheter og bidra til etablering av ny virksomhet i hele regionen. Økt verdiskaping innebærer at det må utvikles ny teknologi, nye produkter og ny produksjonsteknologi, som gir billigere og mer konkurransedyktig produksjon. Langsiktige FoU-programmer er avgjørende, og her er det behov

for offentlig støtte og oppmerksomhet. Langsiktige programmer sammen med internasjonale eiere er under utredning, disse bør få støtte fra f.eks. Forskningsrådet.

Forum med potensial: Innlandet har en tilnærmet komplett tremekanisk verdikjede med tyngde mot bygg. Det er et stort og hittil lite utforsket potensial i å forene ulike typer materialkompetanse, for eksempel tre, glass, lettvektsmaterialer, mur, stål, betong og plast inn mot bygningsindustrien. Det foreslås derfor å opprette et forum for utveksling av muligheter og ideer som en integrert del av den foreslåtte ”Inkubatorfabrikken” i Ringsaker. Fehn Symposium med tilhørende aktiviteter og det eksisterende fagmiljøet bør også knyttes opp mot dette.

Innovasjonsforum: Å lage et forum for Innlandet bestående av næringslivsledere, politikere, representanter fra høyskoler og virkemiddelapparatet, fylkeskommuner og andre sentrale aktører for å diskutere og iverksette felles tiltak og muligheter samt ta opp forskjellige tema av felles interesse.

Kraftsenter for skog og tre med inkubatorfabrikk som understøttes av profilering og kompetansebygging

Skog- og trenæringen i Innlandet ønsker i samarbeid med nasjonale aktører å etablere og utvikle et lokomotiv som kan sette fart på utviklingen av tremekanisk sektor. Det må dimensjoneres for å bringe Innlandet og Norge i tet innenfor moderne trebygging og bruk av tre. Målet er å sette Innlandet i stand til årlig å levere:

- * Ett til tre virkelig innovative, spektakulære byggverk eller trekonstruksjoner.
- * Nye produkter og tjenester i tilknytning til trebygging.
- * Nye bedrifter som realiserer uutnyttede potensialer i markedet.

**Industrien i
 Innlandet er i
 stor grad rettet mot
 nasjonalt og internasjonalt
 krevende markeder, med
 krav om unik kompetanse
 på markedsføring og
 merkevarebygging.**

Bærebjelkene er:

* ”Inkubatorfabrikken” for FoU, intraprenør- og entreprenørskap i Ringsaker. En aktør i aktivt samspill med regionale og nasjonale bransjeaktører, med tett kontakt med bransjenøytrale nasjonale utviklingsmiljøer, som er best til å skaffe kapital til ny virksomhet og har kapasitet og ressurser til å drive fram og realisere prosjekter. Det er i gang et arbeid for at dette miljøet blant annet skal bli landets første trebaserte industriinkubator i SIVA-systemet. Det vises til forprosjektrapporten for flere detaljer.

* Fehn symposium arrangeres for første gang i 2005 og skal være en arena for nyskaping i møtet mellom arkitektur og industrien. Årets symposium skal belyse hvordan arkitektur og industri kan utnytte mulighetene for industriell prefabrikasjon. Fehn ”Akademiet” er tenkt som et kompetanse-givende samarbeidsprosjekt mellom Arkitekthøgskolen i Oslo, NTNU, Arkitekthøgskolen i Bergen og industrien i Innlandet.

* Et oppdatert og bransjetilpasset utdannings-system basert på blant annet ideen om et ”Tretknikk Innlandet” med ”kule” rekrutteringstiltak.

Senteret skal være et kraftfullt, attraktivt og dynamisk miljø som kan utløse nye aktiviteter og tiltrekke seg kunder, f eks gjennom en permanent salgsutstilling for Innlandets aktører i bransjen.

Samarbeidsnettverk og kraftsenter for landbruksbasert næringsmiddelproduksjon med nav i Brumunddal

Næringsmiddelindustrien og jordbruket i Innlandet må gå sammen i et bransjenettverk for å øke verdiskapningen og konkurransekraften.

Blant de sentrale næringsmiddelbedriftene i Mjøregionen utredes mulighetene for etablering av et nasjonalt kraftsenter for næringsmiddelindustri. Senteret skal hjelpe til å øke konkurransekraften og være et arnested for nyskaping og ny-etableringer. Det bestående og det nye skal kunne trekke vekslere på hverandre i et felles miljø. Motoren vil være noen av de ledende næringsmiddelbedriftene i Innlandet.

Etablering av et internasjonalt FoU-senter i betongteknologi i Kongsvingerregionen

FoU-senteret legges til Rescon Mapei i Nord-

Odal, som vil operere som et nav og en drivkraft i teknologiklyngen bestående av norske og internasjonale forskningsmiljøer, utdanningsinstitusjoner, råvareleverandører og andre aktører i bransjen i Kongsvingerregionen. FoU sentrert skal være et internasjonalt fyrtårn innen sine teknologi-områder, og ha en bærekraftig og anerkjent spisskompetanse innen produkter for nordiske forhold, lavtemperatur, offshore, epoxy og sprøytebetong.

FoU-senteret vil være bygd på en klynge av lokale, nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere, herunder utvikling av lokale råvarer. Et eksempel på dette er Skjåk-bedriften Glasitt AS som har utviklet en patentbeskyttet teknologi rundt utnyttelsen av resirkulert glass.

Hva gjør vi selv?

* Næringene skal sammen med myndighetene i regionen få flere virksomheter opp å stå gjennom satsing på entreprenørskap, kompetanse og kapitaltilgang.

* FoU-aktivitet i verdensklasse har vært en bærebjelke i utviklingen og må videreføres.

* Næringen må videreutvikle samarbeidet med utdanningsmiljøene.

* Videreføre og øke leveransen av kvalitetstilpasset råstoff fra landbruket.

* For å samkjøre innlandsindustrien bør det etableres strategiske fora hvor ledere fra de ulike industri-bransjene møtes og drøfter mulige felles satsninger. NHO kan være operatør for et slikt forum.

Hva trenger vi hjelp til?

Fyrtårn 1: Innlandet har fått nasjonalt ekspert-senter/Center of expertise (CoE) på Raufoss. Det er behov for risikokapital. Videre er det avgjørende med FoU-programmer, der det offentlige støtter med både midler og oppmerksomhet. Det må etableres en felles teknologibase rundt RTIM (Raufoss Technology & Industrial Management) i samarbeid med SINTEF og et inkubatormiljø for å industrialisere gode produktideer fra grundere og bedrifter.

Fyrtårn 2: For å etablere et kraftsenter av nasjonalt og internasjonalt format trengs økonomisk og politisk støtte til utviklingsmiljøene: Inkubatorfabrikk, Fehn-symposium/Fehn-”Akademiet” og Tretknikk Innlandet. Med sitt

utgangspunkt har denne bransjen og disse miljøene et særlig behov for kompetent risikokapital og støtte.

Fyrtårn 3: Etablering og drifting av bransjennettverk og et kraftsenter for næringsmiddelindustrien. SIVA bør inneha en sentral plass i en slik ønsket utvikling.

Fyrtårn 4: Etablere og bygge opp et internasjonalt FoU-senter innen betongteknologi og polymerkjemi i Nord- Odal. Senteret bør bli et nasjonalt ekspertcenter (CoE) innen betongteknologi.

For en mer detaljert beskrivelse av dette satsingsområdet henvises det til arena-rapportene; industri, næringsmiddelindustri, skog og tre og miljøteknologi.

5.2. Bioteknologi

Hvorfor bioteknologi som satsingsområde?

Hamar-regionen har potensial til å bli et kraftsenter innenfor anvendt bioteknologi med nasjonal og internasjonal tyngde.

ARENA-klyngeprosjektet BIOINN har løftet den regionale bioteknologisatsingen vesentlig.

Klyngen er definert som en kunnskapsklynge knyttet til genetikk og anvendt bioteknologi.

Kjernen er de databasene og den kompetansen som anvendes innen en rekke nasjonale verdikjeder: Storfe og svin, fisk/oppdrett, planteforedling, samt farmasi/medisin.

De mest sentrale aktørene i klyngen er GENO, Norsvin, Høgskolen i Hedmark, AquaGen, Sykehuset Innlandet, LabNett, Sparebanken Hedmark, Kunnskapsparken Hedmark, Innovasjon Norge, Hedmark Fylkeskommune og Hamar Kommune. I tillegg kommer aktørene Planteforsk, Graminor, Skogfrøverket, Oppland Skogselskap/Skogforsk, Norsk kjøttfeavlslag og flere knoppskytingsbedrifter fra husdyrmiljøene. Hamar Kommune satser tungt i å utvikle BioHuset som senter for bioteknologi. Husdyrmiljøene har tett samarbeid med grunnforskningsmiljøene ved NLH (eks. CIGENE) og NVH. Dette viktige samspillet mellom grunnforskning og anvendt forskning som gir klyngen stor faglig tyngde og bredde.

Hva er vi gode på?

Næringsklyngens fremste konkurransefortrinn er først og fremst den langvarige, systematiske satsingen på å bygge opp databaser over biologisk husdyrmateriale. Disse databasene har et unikt potensial. Især i utviklingen av legemidler og farmasøytisk industri er det meget interessant med en kommersiell utvikling av disse databasene. Med begrensningene i bruken av humane biobanker er klyngens biobanker en tilnærmet fullverdig erstatning for utvikling av nye legemidler. Klyngens kjernekompetanse er avlsarbeid

Konkurransefortrinnet er først og fremst den langvarige, systematiske satsingen på å bygge opp databaser over biologisk husdyrmateriale. Disse databasene har et unikt potensial.

gjennom tradisjonell bioteknologi. Men i tillegg bygger det seg opp en ny kjernekompetanse innen genetikk og bioinformatikk som har store verdiskapingseffekter i verdikjedene for husdyr, fisk, planter og farmasi.

Den innovative aktiviteten er stor og illustreres med 7 knoppskytinger de siste 2 år, hvorav 2 de siste måneder. BioHuset er etablert som et samlingspunkt for aktørene, og framstår som en unik kombinasjon av laboratorier, undervisning, forskning, inkubatorvirksomhet og kommersielle selskap. Prosjektaktiviteten er høy med tett samarbeid mellom aktørene. Et eksempel som viser innovasjonsaktiviteten er etableringen av CryoGenetics AS (eid av GENO og Aquagen) der kunnskap om frysing av sæd fra storfe overføres til frysing av melke og rogn i fisk/oppdrettsmiljøet.

Mål

Innlandet/Hamarregionen skal være et kraftsenter innenfor anvendt bioteknologi med nasjonal og internasjonal tyngde. En CoE status kan gi regionen det nødvendige løft som bidrar til Norges integrasjon i internasjonal bio-økonomi.

Arbeidet med å oppnå CoE status i 2006 er prioritert fra arenaen og forankret i næringen, i kompetansemiljøene og i virkemiddelapparatet.

Det er vilje til å legge inn offentlige regionale midler og egeninnsats fra aktørene for å realisere disse målsettingene. Statlige midler vil åpne muligheten for å innhente ekspertise fra nasjonale og internasjonale miljøer innen forretningsutvikling, kommersialisering, jus og markedsføring.

Målsettingen i BIOINN er at Hamar-regionen i perioden 2003 til utgangen av 2008 skal ha:

- * Minst 150 nye bioteknologirelaterte arbeidsplasser.
- * Minst 100 aktive bioteknologistudenter ved Høgskolen i Hedmark.
- * Minst 15 nyetablerte bioteknologirelaterte bedrifter.

Hvordan komme dit?

Med utgangspunkt i dagens kjernevirksomhet i klyngen fokuserer aktørene nå på:

- Databaseutvikling i BioBank, et lager av biologisk materiale fra svin, storfe og fisk.
- BioHus: En unik kombinasjon av laboratorie-, FoU-, undervisnings- og inkubator-virksomhet, et miljø for fremtidig knoppskyting/kommersialisering/nyetablering.
- Kommersialiserings- og beskyttelsesstrategier.
- Tilgang på mer fagekspertise og flere studenter. bl.a. gjennom Høgskolens nye professorat i bioteknologi og nye Masterstudium i anvendt bioteknologi.
- Salg av teknologi, kompetanse og produkter til andre bransjer og markeder.
- Samarbeid/kunnskapsoverføring for å skape flere produkter for det internasjonale markedet.

Det er viktig å styrke klyngens attraktivitet og konkurransekraft gjennom økt kompetanse innen sentrale fagområder. Eksempler er juridisk kompetanse, forretningsutvikling og strategi for utvikling av biobanker. Derfor er det viktig å tiltrekke seg et antall nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere innenfor grunnforsknings-, kommersialiserings- og kapitalmiljøene.

Hva gjør vi selv?

Bedriftene, Høgskolen og virkemiddelapparatet har sammen initiert og iverksatt flere fagprosjekter gjennom deltakelsen i Arenaprojektet BIOINN.

Prosjektet har bidratt til økt samhandling mellom aktørene, og næringene fremstår som en enhetlig gruppe under felles logo. Det er avgjørende at det som bygges opp over treårsperioden 2003-2006 (hovedprosjektperioden i Arena) holdes i hevd også etter at Arenafinansieringen opphører etter 1.6.06. Pr i dag er de nevnte fagprosjektene i og mellom bedriftene delfinansiert med regionale midler (Omstillingsprogrammet i Hedmark og Oppland som opphører i 2005) kombinert med egeninnsats i bedriftene.

Hva trenger vi hjelp til?

* Heve bioteknologiklyngen BIOINNs status til et nasjonalt ekspertsenter (CoE).

Som et ledd i å oppnå dette foreslår vi følgende konkrete tiltak i 2005:

- Finansiell støtte til regionale aktører for å bistå med utvikling av nye markeder
- Nasjonal strategi for biobanker:
  - Flytte beslektede gen- og biobanker til Biobanken på Hamar for etablering av en nasjonal biobank for husdyr, planter og humant materiale
  - Etablere nasjonalt senter for bevaring av vevsmateriale; planter og husdyr (kryokonservering)
- Tilføre kompetanse og etableringer som støtter opp om biosatsingen i Innlandet
- Markedsføringsprogram for næringsklyngen
- Synliggjøre verdiskapingspotensialet for nasjonale og internasjonale investorer og samarbeidspartnere

* Bygge opp kompetanse omkring og ivareta juridiske rettigheter og beskyttelse av kunnskap, samt om kommersialisering av bioteknologiprodukter.

* Videreutvikling av biobanken og kompetansen rundt kryokonservering

* Tilgang på nasjonale og internasjonale FoU-ressurser

For en mer detaljert beskrivelse av dette satsingsområdet henvises det til arenarapporten bioteknologi.

5.3 Bioenergi

Hvorfor bioenergi som satsingsområde?

Bioenergi kan tilfredsstillere alle krav til framtidig, balansert og bærekraftig energibruk samt redusere bruken av elkraft til oppvarming. For Norge som energinasjon og med Innlandets næringsliv som en hovedaktør, er det snakk om å vri verdiskapingen fra en energiforsyning basert på fossile, forurensende råstoffer over på fornybare, CO₂-nøytrale energiråstoffer. Veksttakt og omfang er i all vesentlighet opp til myndighetene gjennom fastlegging av skatte- og avgiftspolitikken på energiområdet.

EU-direktivet om at 2 % (2005) og 5,75 % (2010) fossilt drivstoff skal erstattes av biodrivstoff, har skapt en eksplosiv økning i etterspørselen etter biodiesel/bioetanol i Europa. For Norges del representerer en 5 % innblanding i det avgiftsbelagte dieselvolum ca. 80 millioner liter biodiesel årlig.

Hva er vi gode på?

Innlandet har i norsk målestokk et relativt stort forbruk av bioenergi fordelt på fjernvarmeanlegg, bioenergibruk i industrien samt en omfattende punktoppvarming i husholdningene gjennom vedfyring. Hedmark ligger best an i Norge med 22 % bioenergi av tilført energi til stasjonær bruk mot 9% samlet i Norge (2001). Nye foredlede brensler som pellets og briketter er i vekst hva angår både

Med Innlandets næringsliv som en hovedaktør, er det snakk om å vri verdiskapingen fra en energiforsyning basert på fossile, forurensende råstoffer over på fornybare, CO₂-nøytrale energiråstoffer.

i Norge er brensel fra skogen samt sekundærprodukter fra skogindustrien de viktigste, og de som også har størst potensial for økt utnyttning.

produksjon og bruk. Innlandet har i tillegg gjennom selskapet Habiol AS, Norges eneste initiativ på biodiesel.

Av bio-energiressursene

Målene frem mot 2010 er:

- * heve bioenergibruk i Innlandet opp til 30 % av stasjonær energibruk, tilsvarende 3,0 TWh årlig noe som langt overstiger den nasjonale målsetningen.
- * levere biodiesel for mobil energibruk i Norge tilsvarende 30 millioner liter årlig (2% av årlig avgiftspliktig dieselkonsum i Norge)
- * eksportere biobrensler og bioenergi-kompetanse til Norge og Norden for øvrig
- * synliggjøre et kompetansemiljø for forskning, utvikling, utdanning og rådgivning som er Norges beste.
- * skape 300 – 500 nye arbeidsplasser i Innlandet som følge av økt bioenergibruk.
- * bidra til å redusere CO₂-utslipp tilsvarende i størrelsesorden 130.000 tonn årlig dersom bioenergien erstatter energiproduksjon basert på olje.

Hvordan komme dit - gjennom 4 fyrtårn

Realisering av fyrtårnene vil representere markedsmessige og teknologiske gjennombrudd som vil vekke oppmerksomhet og gi drahjelp til en rekke prosjekterte initiativ forøvrig i bioenergisektoren i Innlandet. De valgte prosjektene har i sum et energiproduksjonspotensial tilsvarende i ca. 0,6 TWh – en betydelig energimengde innen både stasjonær og mobil energibruk.

Videre representerer informasjons- og kunnskaps-senteret Energigården et miljø som allerede har vakt internasjonal oppsikt, og som vil kunne bidra til økt kompetanse om bioenergi samt være en medspiller og aktør når det skal utvikles tilbud i høyere utdanning innen bioenergi og andre fornybare energikilder.

Felles energiforsyning i Brumunddal

Moelven Industrier har under prosjektering et stort energiproduksjonsanlegg for å levere varme til næringsmiddelindustri, treindustri og bebyggelse i Brumunddal gjennom fjernvarmenett. I tillegg planlegges det å levere elektrisk strøm på el-nettet. Samlet energiproduksjon vil kunne være nærmere 100 GWh årlig.

Grønn utvikling i Trysil

Med Eidsiva Energi AS og Trysil Fjernvarme AS som drivere er det i samarbeid med skog- og tresektoren, turistnæringen, kommunen og fylkeskommunen under planlegging et prosjekt med formål å utvikle Trysil til "Norges beste kommune på miljøvennlig produksjon og bruk av fornybare energiresurser og miljøriktig turisme, for å gi Trysil en ytterligere "grønn profil". Dette vil gjøre reiseliv og turisme i Trysil til en internasjonal merkevare og hvor prosjekter og kjente "innbyggere" i Trysilfjellet kan bidra.

Biodieselproduksjon

Habiol AS har hatt et utviklingsinitiativ på området i Norge i 10 år og er Norges eneste initiativ på biodiesel. Habiol AS har prosjektert anlegg for biodieselproduksjon i Norge med en produksjonskapasitet tilsvarende 30 millioner liter årlig. Dette som et initiativ for innfasing av bioenergi i transportsektoren i Norge. Innlandet bør være "pilotregion" på området.

Energigården

Energigården drives i tilknytning til Eidsalm gård på Hadeland. Energigården drives som et informasjons- og kompetansesenter for bioenergi i praksis. Energigården har en innretning og presentasjonsformer som har vakt internasjonal oppsikt og har nettverk i både nasjonal og internasjonal bioenergibransje. Det foreligger planer for en relativt omfattende utbygging av virksomheten.

Hva gjør vi selv?

- * Sørger for økt leveranse av kvalitetstilpasset råstoff fra landbruket.
- * Bidrar med kunnskap om og oppmerksomhet rundt fornybare energikilder og anvendelse av disse ovenfor alle ledd i verdikjeden og hos offentlige planleggere.
- * Videreutvikler teknologi for håndtering av brensel og varmeleveranser med biologiske råstoffer
- * satser på kommersiell forretningsutvikling (se side 15 i arenarapporten).
- * Bioenergi er satsingsområde i regionalt utviklingsprogram/ regionalt handlingsprogram.
- * Utviklet nettverk for en effektiv organisering

av bioenergisatsingen og deres aktører gjennom "Grønn Varme fra Hedmarkskogen" i Hedmark og "Bioenergi Regionen Hadeland" (BIOREG) i Oppland.

Hva trenger vi hjelp til?

Fyrtårn 1: Trenger offentlig oppmerksomhet om prosjektet og finansiell bistand

Fyrtårn 2: Trenger finansiell bistand for at prosjektet også skal kunne ivareta elektrisitetsproduksjon.

Samarbeidspartene i "Grønn utvikling i Trysil" trenger finansiell bistand til å etablere et fullverdig, pilotanlegg for pyrolyse/gassifisering i Trysil.

Fyrtårn 3: Habiol AS trenger tilgang på "tålmodig" risikokapital i henhold til finansieringsprospekt og drahjelp fra myndighetene for å sikre en raskere markedsutvikling for innfasing av biodrivstoff.

Fyrtårn 4: Energigården har ferdig prosjekterte utbyggingsplaner og trenger oppmerksomhet rundt disse planene og finansiell støtte.

- * FoU i tilknytning til teknologi.
- * Øke kompetansen om fornybare energikilder og anvendelse av disse i samfunnet .
- * Vurdere skatter og avgifter på konkurrerende energiformer.
- * Stimulere til innfasing av fornybare energikilder.

For en mer detaljert beskrivelse av dette satsingsområdet henvises det til arenarapporten fra bioenergi.

5.4 Reiseliv

Hvorfor reiseliv som satsingsområde?

Etterspørselen etter reiselivsprodukter frem mot 2010 vil knytte seg til rundreiser hvor motivene både er natur, landskap, aktiviteter og kultur. Nærheten til befolkningstette områder og hovedflyplassen på Gardermoen er et fortrinn. Det er betydelig vekst innen enkelte produktområder som skiturisme, hytter, jakt og fiske. Samtidig har Innlandet naturgitte forutsetninger innen natur- og kulturbasert reiseliv og matopplevelser. Aktører innen jord- og skognæringene ser mulighet for verdiskaping av natur- og kulturressurser. Innlandet har naturgitte forutsetninger for å fremstå som Norges matkammer både hva størrelse og mangfold angår. Innlandets spisskammers er rikt og frodig; hele spekteret av jordbruksprodukter, et mangfold av vekster, vilt og fisk.

Folk ønsker kortere og flere ferier, ekte opplevelser, økt fokus på mat og lokale råvarer og møter/konferanser med ½ dags opplevelser. Dette kan Innlandet tilby.

Hva er vi gode på?

Innlandet er størst i Norge på kommersielle overnattinger. I 2003 hadde Innlandet en markedsandel på 16%. Det inkluderer overnattinger registrert av SSB på hotell, hytter og camping. Innlandet er størst på fritidshus med til sammen over 80 000 registrerte enheter pr. januar 2004, dette omfattes ikke av tradisjonell statistikk. Tallet er med på å underbygge den store betydningen reiselivet har.

- * Vinterturisme har hatt en positiv utvikling gjennom mange år.
- * Serveringsnæringene har økt omsetning og lønnsomhet
- * Museer og sentre knyttet til formidling av nasjonal og regional historie; Maihaugen, Norsk Skogmuseum, Kvinnemuseet og Hadeland Glassverk. Norsk Elgsenter, Norsk rovviltsenter og Senter for mat og matopplevelser er konsepter under utvikling.
- * I løpet av 1990-tallet er det utviklet et bredt og spennende tilbud innen naturbaserte aktiviteter.
- * OL i 1994 ga oss et løft i profesjonalitet og bedret infrastruktur.
- * I Innlandet ligger 8 av landets 19 nasjonalparker

med mulighet for produktutvikling og næringsvekst.

* Innlandet kan vise til godt etablerte produksjons- og reiselivsbedrifter med matservering og kan befeste en nasjonal posisjon når det gjelder mat og reiseliv.

Mål

Målsetting er å øke omsetning i reiselivet i Innlandet med 20 % i løpet av en 5 års periode gjennom et økt fokus på mål innen områdene produktutvikling, kvalitetsikring, markedsføring, salg og samarbeid.

Næringens strategier

- * Videreutvikle eksisterende og skape nye, attraktive og markedstilpassede produkter.
- * Øke fokus på kvalitetsikring.
- * Øke kompetansenivået i næringen.
- * Utnytte det økte internasjonale markedspotensialet gjennom konsentrert markedsinnsats.
- * Ha en tydelig profil – merkevarer (styrking av etablerte og attraktive reisemål og områder).
- * Koordinere og tilpasse kundevennlige salgs- og bookingssystemer.
- * Øke samarbeidet i hele verdikjeden (også med aktører utenfor reiselivsnæringene).

Hvordan komme dit - gjennom 5 fyrtårn

Fyrtårnene har en stor spennvidde fra utvikling av destinasjoner som allerede har en nasjonal posisjon til framtidige produktområder med basis i Innlandets fortrinn.

Nasjonalparkriket - Rondane, Dovrefjell, Jotunheimen

Visjonen er å utvikle Nord-Europas nasjonalparkregion nr.1. Målsettingen er å øke verdiskapingen i reiselivsbedriftene i fjellregionen, øke verdiskapingen i tilgrensende næringsliv og videreutvikling av kompetansen innen naturbasert reiseliv og nasjonalparkforvaltning.

Skidestinasjonene Trysil, Lillehammer Ski Resort og Beitostølen

Internasjonal satsing er en nødvendighet også for å sikre helårstrafikk. Alpintilbudet er spydspissen, det øvrige er supplement. Internasjonalt er konkurrentene er mange og det er avgjørende for å

lykkes at man når igjennom med markedsføringen av regionen. Produktene er gode, men volumene må økes for å sikre ringvirkningene. Trysil representerer unntaket, men har selvsagt ambisjoner knyttet til videre vekst.

Regionale merkevarer

Tre regionale prosjekter er trukket fram:

a. Merkevarer Gudbrandsdalen

Prosjektet har fokus på identitetsbygging og profilering, og vil lage en modell som kan brukes av andre.

b. Valdres – Stølsriket

Prosjektet skal bidra til høyere verdiskaping og kan synliggjøre synergier som skapes gjennom samarbeid på tvers av forvaltningsgrenser og ulike næringer.

c. Kongsvinger festning og forsvarshistorien i grensetraktene

Prosjektet har til hensikt å skape nytt liv på historisk grunn rundt festningen på Kongsvinger og de forsvarsverk som spiller vår nasjonale forsvarshistorie. Glomma-linjen fra Halden/Fredrikstad til Kongsvinger/Ånes, svenskekrigene og historien fram til 1905 rommer et stort potensial for opplevelse, historieformidling og læring.

Aktiv fritid: Jakt, fiske og annen naturbasert reiselivsutvikling

Potensialet for utvikling er stort. Serviceforståelsen må økes, markedsarbeidet intensiveres og fokuset på opplevelsen som produkt forsterkes. Muligheten for å omsette naturbaserte opplevelser vil øke dersom man koordinerer salgs- og markedsarbeidet gjennom felles kanaler.

Mat og matopplevelser

Tette relasjoner mellom reiseliv og småskalamatprodusenter/ næringsmiddelindustrien er viktig for videreutvikling. Arne Brimi har løftet frem tradisjonsmaten og satt den inn i en moderne sammenheng og gjort mat til opplevelse. Åker Gård skal bli et nasjonalt senter for matkultur inn i en moderne tid.

Hva gjør vi selv?

* Skidestinasjonene opptrer samlet og har utviklet strategiplaner.

* Regionale og lokale initiativ har skapt prosjekter knyttet til utvikling av Nasjonalparkriket, Regionale merkevarer, Jakt, fiske

og andre naturbaserte opplevelser og Mat og matopplevelser

* Arbeider aktivt med profilering og bygging av sterke merkevarer

* Næringslivet, lokale og regionale myndigheter samarbeider om prosjekter

* Etablererskolen er godt i gang og Matforsk er en god støttespiller for etablerte bedrifter.

* Utvikle et nettbasert opplegg for historie- og kunnskapsformidling

* Reiselivsutdanning på høgsolenivå i over 30 år.

Hva trenger vi hjelp til?

* Øke kompetansen i ledelse, markedsføring, produktutvikling, formidling, natur- og kulturkunnskap og språk.

* Økt forskning og utvikling for å dokumentere og utvikle reiselivsnæringa

* Produktutviklingsinnsatsen må markedsrettes, styrkes og ha forutsigbar finansiering.

* Strategien for merkevarebygging nasjonalt og internasjonalt må styrkes og rammene økes.

* Finne robuste måter å håndtere felles infrastruktur på (eks skilting, løyper, merkevarebygging)

* Fokus på mat og måltider i barnehage, barneskolen og den videregående skolen. Legge til rette for de som ønsker å fordype seg i fagområdene på et høyere nivå.

* Vurdere mulighetene for å drive næringsvirksomhet i og i randsonen av nasjonalparkene

* Vurdering i forhold til allemannsretten og utnytting av utmarka og sikre alle aktører samme mulighet.

* Påvirke beslutninger rundt fremtidig bruk av Kongsvinger festning som kan ha betydning for utvikling av den regionale merkevaren vi har beskrevet.

For mer utfyllende omtale vises til rapporten fra Arena Reiseliv.

5.5 Kultur- og opplevelsesnæringer

Hvorfor kultur- og opplevelsesnæringen som satsingsområde?

Forskning viser at kulturnæringer relativt sett har stort innovasjons- og verdiskapingspotensial sammenlignet med andre næringer. Dette er blant annet knyttet til at økte inntekter og mer fritid innebærer at vi bruker både mer penger og tid på å konsumere kulturprodukter. Økt individualisering bidrar også til at vi i økende grad etterspør både kulturelle produkter og produkter med et ”kulturelt innhold”, dvs. produkter som vi oppfatter som attraktive og spesielle. I den globale konkurransen må både bedrifter og steder skille seg ut på en positiv måte og her kan økt bruk av kulturelle produkter som innsatsfaktor spille en viktig rolle.

Utvikling av kulturnæringer og strategier for kulturbasert regional utvikling kan være særdeles viktig i en region som Innlandet der næringer som reiseliv og matproduksjon har stor betydning. Kulturnæringene spesielt og kulturfeltet generelt kan også spille en viktig rolle for Innlandets muligheter til å beholde og eventuelt tiltrekke seg både befolkning og bedrifter.

Kunnskapsparkene på Hamar og Lillehammer har fokusert spesielt på disse næringene de siste årene, og høyskolene og Østlandsforskning arbeider videre med å utvikle og formidle kunnskap om dette feltet. Dette gjelder bl a utdanning innenfor filmproduksjon, TV, dataspillutvikling, musikkindustri, opplevelsesproduksjon, multimedia/grafisk og nye medier, event og arrangementsledelse, turisme, utmarksturisme og reiseliv, informatikk, markedskommunikasjon og media.

Hva er vi gode på?

Innlandet har flere sterke kulturskapende institusjoner gjennom etablerte produserende miljø innenfor scenekunst, billedkunst og musikk. Tre festivaler i Innlandet har søkt status som knutepunkt; Festspillene i Elverum innfor musikk, Litteraturfestivalen på Lillehammer innenfor litteratur og Peer Gynt-stevnet på tvers av sjangere (scenekunst, musikk, litteratur, billedkunst.).

Noen av landets største sportsarrangementer arrangeres årlig i Innlandet. Eksempelvis Birkebein-

errenn,- ritt og -løp. Inga Låmi og store turneringer innen fotball og håndball m.m. Toppfotball (Ham-Kam) og elitehockey (Storhamar Dragons og Lillehammer). Rekkene av internasjonale mesterskap og verdenscuparrangement siden 1994 er imponerende

Mål

Innenfor kultur og opplevelsesnæringene utvikle dynamiske relasjoner og styrke nyskapingen.

- * Doble sysselsettingen i næringen innen 2010
- * Etablere minimum en doktorgradsutdanning innen feltet innen 2010.
- * Økt salg av tjenester og produkter internasjonalt.

Hvordan komme dit - gjennom 5 fyrtårn

En viktig forutsetning for utvikling av kulturnæringene og strategier for kulturbasert regional utvikling er utvikling av kunnskapsgrunnlaget gjennom utdanning og FoU.

Etablering av CoE innen opplevelsesnæringene

Etablering av et nasjonalt ekspertsenter (CoE) innen opplevelsesnæringene, i grensesnittet mellom opplevelsesbasert reiseliv, medier som opplevelsesutvidere og store arrangementer. Status som CoE vil gi arbeidet og regionen et nødvendig løft.

Knutepunktstatus

Litteraturfestivalen på Lillehammer, Festspillene i Elverum og Per Gynt-stemnet i Fron som knutepunktinstitusjoner.

Senter for spill- og opplevelsesproduksjon med utgangspunkt i digitale medier

Innovation Studios Norway er under etablering i Hamar. Studioet skal ha fokus på spill- og opplevelsesproduksjon med utgangspunkt i digitale medier, og er et samarbeidsprosjekt mellom flere aktører. Studioet skal være et nasjonalt og internasjonalt knutepunkt for kompetanse og tjenester innen de definerte områdene for å skape regional vekst og utvikling.

Film3/filmfasilitator

Film3 er et regionalt filmfond og filmfasilitator for Innlandet. Film3 har fokus på den unge norske filmen, digitale produksjonsmåter, fagmiljøet i Mjøsområdet, samt nordiske- og internasjonale samarbeidsallianser. Film3 skal legge til rette for at norske eller utenlandske produsenter skal komme til regionen og gjennomføre filmproduksjonen her. Det er målt at filmingen av "Vinterkyss" i Nybergsund ga en økt omsetning på totalt 2 millioner kroner i løpet av de par ukene filmcrewet var i Nybergsund, et betydelig beløp på et lite sted.

PopPartner/musikk i Innlandet

Det er i ferd med å vokse fram en musikk-klynge i Innlandet rundt musikkentreprenøren PopPartner i Moelv. PopPartner har tatt mål av seg til å bli den kraftigste motoren for at Innlandet skal bli en ledende musikkproduserende region i Skandinavia.

Hva gjør vi selv?

Gjennom Arenaprogrammet og på andre måter arbeides det med utvikling av ulike miljøer innen kulturnæringer i Innlandet. Det nevnes bl a;

- * Utvikle en klynge innen digitale medier
- * Utvikle nettverk av dataspillprodusenter
- * Utvikle musikk-klynge rundt musikk-entreprenører i Innlandet
- * Utvikle samhandlingen mellom kompetansesentra for film og fjernsyn og produserende enheter i regionen.

Innlandet skal være en av de sentrale leverandørene av utdanningstilbud innenfor kultur og opplevelsesproduksjon i Norge. Det er behov for økt utdanning knyttet til idrett, musikkindustri, spill- og opplevelsesproduksjon og design. Høgskolen i Lillehammer har Norges eneste filmutdanning. Høgskolen i Hedmark har landets eneste musikk-industrielle utdanning, Bachelor in Music Management, og eneste spill- og opplevelses-utdanning, Bachelor i Spill- og medie-programmering. Kompetansen knyttet til disse miljøene må utvikles videre.

Det må arbeides med å finne og utvikle nye forretningskonsept på basis av den kompetanse og

kunnskap som er etablert i eksisterende regionale opplevelsesprodukter. Det er viktig å finne de unike historiene som ikke er fortalt (profilert), og som har sterk forankring i regionen med referanse til litteratur, historie, musikk, opphav, kultur. Historiene må fortelles og gjøres unik slik at de kan flagges ut. På den måten skapes unike virksomheter.

Hva trenger vi hjelp til?

Anerkjenne verdiskapende næring.

Anerkjenne kulturnæringer som verdiskapende næringer og inkludere disse i den nasjonale, regionale og lokale næringspolitikken. Disse næringene kan også bidra til å øke veksten til andre næringer i Innlandet.

Støtte til etablering av CoE

Lillehammer Kunnskapspark arbeider med å etablere et nasjonalt ekspertcenter (CoE) for kreative næringer der kulturnæringer og kulturbaserte næringer spiller en viktig rolle.

Virkemidler

Kultur og opplevelsesnæringene er i dag i altfor stor grad satt på siden av det ordinære virkemiddelapparatet. Skattefunn inkluderer ikke prosjekter som kan karakteriseres som "kunstneriske, musikalske, filmatiske, litterære eller liknende". Det er viktig at nasjonale ordninger som støtte til kulturnæringer, regionale filmfond og dataspillproduksjon blir opprettholdt.

5.6 Informasjonssikkerhet

Hvorfor informasjonssikkerhet som satsingsområde?

Bluelight™ er betegnelsen på innovasjonsnettverket/næringsklyngen innenfor området informasjonssikkerhet med utgangspunkt i Innlandet. Bluelight™ har utgjort arenaen for informasjonssikkerhet.

Gjennom Bluelight-aktivitetene er det etablert en tung og nasjonal/internasjonalt næringsklynge med kjerne i Innlandet bestående av de mest sentrale nasjonale aktører innen næringsliv (leverandører, brukermiljøer, konsulenter), offentlig virksomhet (kommuner, fylkeskommuner, fylkesmannsembeter, virkemiddelapparat) og utdanning og forskning. Denne unike samlingen av kompetanse og ressurser gjør Innlandet til et naturlig tyngdepunkt for en nasjonal satsing på informasjonssikkerhet.

Aktørene er preget av stort mangfold, størrelsen varierer fra multinasjonale konsern til små bedrifter med 1-5 ansatte. Innovasjoner skjer oftest

i små bedrifter som er preget av fleksibilitet, disse er sterkt representert i Bluelight. Det vil være vinn-vinn muligheter ved at de store virksomhetene får tilfang av nye innovasjoner og de små får løftet frem sine produkter. Antall sysselsatte i Innlandet

innen informasjonssikkerhet teller totalt ca. 200-300.

Satsingsområdet vil bidra til at:

* Aktører i Innlandet kan innta posisjonen som det nasjonale tyngdepunktet for kompetansebasert innovasjon innen informasjonssikkerhet.

* Innlandet tar en posisjon i en internasjonal vekstbransje basert på innovasjonsorientert samspill mellom næringsliv, offentlig sektor og utdanning/FoU .

* Innlandet stimuleres til en alternativ, bærekraftig

og kompetanseintensiv næringssetning med stort internasjonalt potensial.

* Innlandet styrker et viktig FoU- og doktorgradsområde for Innlandsuniversitetet

* Aktivitetene bidrar til å skape en attraktivitet og en positivitet i Innlandet

* Det skapes gode synergier gjennom at informasjonssikkerhetsområdet er en svært aktuell problemstilling og representerer utfordringer for flere av de øvrige satsingsområder og fyrtårn i Innlandet 2010

Hva er vi gode på?

Bluelights fremste konkurransefortrinn er en svært god næringslivsforankring. Et annet viktig moment er fravær av negativ konkurranse mellom aktørene innenfor Bluelight og manglende fokus på geografi; alle drar i samme retning. Dette mangfoldet gir grobunn for samarbeid og utvikling. Dette er en markedsforståelse som er unik.

Bluelight representerer en bred kompetansebase da man har lyktes med å få til samspillet mellom næringsliv (industri/brukere), offentlige aktører og utdannings-/FoU-aktører.

Kjernekompetansene i Bluelight er internasjonalt ledende på sikkerhetsfaglig kompetanse, innovasjon, internasjonalisering og kommersialisering.

Mål

Visjon: Bluelight skal være anerkjent som et av de ledende kompetansenettverk innen fagområdet informasjonssikkerhet i Europa

Mål * Bluelight skal være norske myndigheters viktigste instrument i samfunns- og næringsutvikling basert på nasjonal strategi for informasjonssikkerhet.

* Bluelight skal generere kompetanseutvikling, bevissthet, verdiskapning og nyskapning relatert til informasjonssikkerhet på internasjonalt faglig nivå

Hvordan komme dit – gjennom 2 fyrtårn

* Etablering og utvikling av et nasjonalt Senter for informasjonssikring (SIS). Dette sammen med NISlab ved Høgskolen i Gjøvik vil utgjøre helt

sentrale elementer i et nasjonalt ekspertssenter

* Etablering og utvikling av et nasjonalt ekspertssenter (CoE)

Senter for Informasjonssikring (SIS)

Aktørene har fokus på Bluelight som arena/omgivelse og Gjøvik Kunnskapspark som operatør for den forestående reetablering og videreføring av SIS. SIS bør være en nasjonal og uavhengig kompetansepårtner og -koordinator knyttet til informasjonssikkerhet i offentlige og private virksomheter. Dvs. virksomheter som er definert utenfor det primære virkeområdet for ulike myndighetsorganers lovhjemlede regulering, tilsyn og koordinering (eksempelvis virksomhetskritisk infrastruktur).

SIS bør ha primærfokus på følgende:

- * Bidra til å øke bevisstheten for informasjonssikkerhetsspørsmål hos målgruppen og i samfunnet
- * Tolke og tilgjengeliggjøre nasjonal/internasjonale informasjon om trusler/mottiltak og utviklingstrekk
- * Gi støtte til aktører og miljøer ved hendelser. (fordrer interaksjon med NorCERT)
- * Være en premissgiver og referanseaktør for de sentrale forskningsmiljøene.
- * Koordinere sentrale og overgripende nasjonale initiativer.
- * Være strategisk rådgiver for ansvarlige og berørte departementer.
- * Utgjøre det nasjonale ekspertssenteret innenfor området informasjonssikkerhet.

Nasjonalt ekspertssenter (CoE)

Etableringen av et offisielt nasjonalt ekspertssenter vurderes som et viktig element i videreutviklingen av nærings- og kompetansemiljøet innen informasjonssikkerhet. Ekspertssenteret vil være en katalysator som vil skape ytterligere dynamikk og gi nødvendig starthjelp for realisering av ideer. En ekspertssentertilnærming vil dessuten muliggjøre samlende aktiviteter. Et CoE vil være det naturlige overbygg og operatør for bl.a SIS, NISlab og foreningen Kommunal Informasjonssikkerhet (KInS).

Hva gjør vi selv?

Det er fagmiljøer innen informasjonssikkerhet på Lillehammer, Gjøvik, Hamar og Kongsvinger, stedene har sine sterke aktører og sin spesielle

profil. Alle miljøene satser på FoU.

Aktørene i Bluelight-nettverket jobber bevisst langs følgende akser:

- * Strategiutvikling; utvikler/befester felles strategier mellom aktørene
- * Prosesstøtte; bidrar til å utvikle og realisere felles innovasjonsprosjekter
- * Forskning og utvikling; Initierer og deltar – i bedriftene, i FoU-miljøer og i samspill
- * Kunnskapsutvikling og –spredning; tilgjengeliggjør oppdatert kunnskap i nettverket, gjennomfører kompetanseaktiviteter eksternt og etablerer arenaer for samhandling
- * Kommersialisering og entreprenørskap/intraprenørskap
- * Internasjonalisering; aktørene og klyngen

I 2005 kommer Bluelight til å satse tungt i helse-sektoren. Dette i mulig strategisk samhandling med bl.a Helse Øst. Målsetningen er å tilføre regionen en nasjonal posisjon vedrørende kompetanse og innovasjonsevne i dette svært store samfunns- og markeds-segmentet.

Fagmiljøet NISlab ved Høgskolen i Gjøvik leder an i etablering av en egen doktorgradsutdanning i regionen. Ambisjonen er akkreditering for egen doktorgradsutdanningen i 2007.

Hva trenger vi hjelp til?

- * Ytterligere bistand til å innta posisjonen som det nasjonale tyngdepunktet for kompetansebasert innovasjon innen informasjonssikkerhet.
- * Bidrag til å skape ytterligere legitimitet, stimulans til igangsatte aktiviteter og katalysatorvirkning for planlagte aktiviteter
- * Nasjonale midler til å gjennomføre et forprosjekt for å sikre realiseringen av et CoE i 2006. Hovedaktivitetene i forprosjektet omfatter bl.a kartlegging av sentrale premisser og andre miljøers erfaringer, avgrensning og identifisering av kritiske suksessfaktorer, markedsanalyse, konseptdesign, planlegging og finansiering av hovedprosjekt. Det bør fokuseres spesielt på internasjonalisering i forprosjektet – både i forhold til enkeltaktørene og som nettverk, og sørge for å styrke denne meget viktige dimensjonen.

For flere detaljer - se arenarapporten.

6. Kapital og det offentlige virkemiddelapparat

Kapital

Regjeringens plan for en helhetlig innovasjonspolitik (HIP) har bl.a satt fokus på behovet for risikokapital/så Kornkapital. Under arbeidet med Innlandet 2010 er det påpekt både fra arenaene og fra andre aktører knyttet til næringsliv og finansmiljøer at det er et stort behov for kompetent risikokapital i Innlandet. Dette vil for Innlandet være en av de viktigste faktorene for å øke verdiskapningen i årene som kommer.

I Innlandet eksisterer det to fond – SIKON og så Kornfondet. Fondene har Innlandet som geografisk nedslagsfelt. SIKON Øst (Selskapet for investering, kompetanse og nettverk) forvalter begge fondene.

SIKON er et investeringsfond med en fondskapital på 100 mill kr – 75 mill fra privat sektor og 25 mill statlige midler. SIKON investerer hovedsaklig i etablerte småbedrifter med inntil 50 ansatte. Fondet kalkulerer med 12-14 % avkastning.

Så Korninvest Innlandet har en fondskapital på 60 mill kr – 30 mill fra privat sektor og 30 mill i ansvarlige lån fra staten. Fondet investerer i nyetablerte bedrifter og kalkulerer med 18-20 % avkastning.

Anbefalinger

Det arbeides videre for at Innlandet når sin andel av privat kapital til etablering av Så Korninvest distrikt –SID - Indre Østland. Det har hittil vært vanskelig å reise den nødvendige private kapitalen, dette har sammenheng med det store geografiske nedslagsfeltet for fondet. Det vil fortsatt ta noe tid, men forhåpentligvis vil fondet være operativt fra januar 2006. Dersom man ikke lykkes med dette, må fondet deles på to forvaltningsregioner.

Utviklingsrådet foreslår at det arbeides med å reise privat kapital til et regionalt fond - Så Korninvest Innlandet II - for å støtte opp under innovasjoner og nyetableringer innen satsingsområdene for Innlandet 2010. Alternativet til et regionalt fond kunne vært å foreslå etablering av tematiske fond rettet mot satsingsområdene på nasjonalt nivå.

Fordelen med slike fond vil kunne være at de sikrer tilførsel av spesifikk og høy kompetanse. Satsingsområdene er områder hvor Innlandet har fortrinn i form av eksisterende miljøer med tilhørende høy og relevant kompetanse. Dette er derfor områder hvor Innlandet har de beste forutsetninger for selv å kunne tilføre kompetent kapital. Nærheten til bedriftene vil være av stor betydning både for å trekke til seg privat kapital og i forhold til at forvaltermiljøet har den nødvendige kunnskap om bedriftene og kulturen i bedriftens nærmiljø.

Fondet må ha en viss størrelse og minimum innsats av statlig kapital må være 100 mill kr. Fondet bør ha de samme rammevilkår som de som er etablert for SID. Fondet etableres så raskt den private finansieringen er på plass.

** SID - Indre Østland bør deles i to forvaltningsregioner hvis ikke nok privat kapital blir reist før 2006.
* Det bør reises et nytt fond for å støtte opp under satsingsområdene i Innlandet 2010.*

* Større fond gir mer fleksibilitet.

Flere arenaer har påpekt et behov for preså Kornfond. Utviklingsrådets vurdering er at det er bedre med et større fond med den nødvendige fleksibilitet til å møte behovene til de aktuelle bedrifter.

Det offentlige virkemiddelapparatet

Bedriftene er hovedaktørene i innovasjonssystemet, det er gjennom deres suksess verdier skapes og utvikling skjer. Virkemiddelapparatet på alle nivåer har rollen som tilrettelegger, bistandsyter, rådgiver og virkemiddelforvalter. Politikere og ledere i forvaltningen på regionalt nivå har en viktig rolle i forhold til å foreta strategiske valg og prioritering av innsatsen. Samtidig har de en rolle som døråpner og tilbakemelder i forhold til nasjonale myndigheter for å styre rammebetingelsene til beste for næringsaktørene.

Fra fjernundervisningsrom, HiG

7. Kompetanse

Innlandsuniversitetet

Et universitet i Innlandet vil ikke bare være en viktig kilde til kunnskap og kompetanse, men også en av motorene til framtidig innovasjon. Det er viktig at et universitetet i Innlandet blir søkt etablert innen 2012 i et godt forankret regionalt partnerskap.

Ved etablering av et nytt universitet må det tilbys minimum fire doktorgradsstudier/fagretninger, hvorav to må være sentrale i forhold til regionale virksomheters verdiskaping (regional relevans). Det er viktig for det videre arbeidet at doktorgradsområdene understøtter satsingsområder i vår region. Det er gitt støtte til utvikling av flere mastergrader med relevans for utvikling av næringslivet i regionen; bl.a. bioteknologi, anvendt økologi, reiseliv og informasjonssikkerhet.

Det arbeides for å få reist et regionalt kompetansefond, for å sikre det langsiktige finansielle grunnlaget som er nødvendig for universitetssatsingen. Siktemålet er å etablere et fond i størrelsesorden 300 mill. kroner, med bidrag både fra fylkeskommunene, kommuner og næringslivet i regionen. Med de utfordringene regionen står overfor, så vel demografisk som forsknings- og næringsmessig, burde det fra statlig hold vurderes om det bør settes inn midler for stimulere utviklingen av høyere grads utdanningstilbud innenfor satsingsområdene i Innlandet 2010.

FoU og Innovasjon

Det finnes interessante kunnskapsmiljøer innenfor industri og tjenesteyting bl.a. knyttet til materialteknologi, helseteknologi, IKT/Informasjonssikkerhet, bioenergi, logistikk, bioteknologi, salg/markedsføring, reiseliv, kultur, musikk og billedmedia. Disse kunnskapsmiljøene er viktige for næringsliv/etablerere, men også en viktig vekstnæring i seg selv.

For å styrke kontakten mellom forskning og næringsliv i regionen har Forskningsrådet ansatt spesialrådgivere som er samlokalisert med Innovasjon Norge, foreløpig i syv fylker – hvorav en i Oppland. Dette er et viktig grep for å øke den bedriftsinitierte og næringsrettede forskningen i

Næringslivet og det offentlige virkemiddelapparatet har felles mål om å gjøre virkemiddelapparatet enklere, mer oversiktlig, lettere tilgjengelig og kvalitativt bedre. Virkemiddelapparatet oppleves fra næringslivet som fragmentert og uoversiktlig. Næringslivet opplever at prosjektene blir tilpasset virkemiddelapparatet og virkemidlene og at helheten blir borte.

Anbefalinger

Det er mange aktører i virkemiddelapparatet med ulike roller, løsningen er derfor ikke så enkel som å foreslå en sammenslåing av flere aktører. Utviklingsrådet mener det er naturlig å ta utgangspunkt i de institusjoner og strukturer som allerede er etablert. Innovasjon Norge og Forskningsrådet gjør en jobb for å samordne sin innsats. Dette bør utvides til å omfatte de øvrige virkemiddelaktører og virkemidlene. Formålet må være at det offentlige virkemiddelapparat tar ansvaret for koordinering og samordning slik at næringslivet har en opplevelse av enhet og helhetsvurderinger. I tillegg må det utarbeides kortfattet veiledere for entreprenører som gir en rask og grei innsikt i hvor man skal henvende seg.

Næringslivet selv må også bidra til samordning. Forvaltningen av DA-midlene (kompensasjonssordning for differensiert arbeidsgiveravgift) er et eksempel.

Fylkeskommunens ansvar for politikktutforming og prioritering oppleves som en forbedring sett fra næringslivet. Dette må forsterkes ved at det gis større økonomisk handlingsrom.

Det er avgjørende at både offentlig og privat næringsliv deltar aktivt og kontinuerlig i utformingen av kunnskapsparkenes innhold. Uten en slik forankring står man i fare for å utvikle et tjenestetilbud som ikke etterspørres av næringslivet. Dette vil igjen redusere mulighetene for å kunne spille en aktiv og viktig rolle i nyskapsarbeidet, og vil samtidig bidra til at kunnskapsparkene gjøres avhengig av en omfattende offentlig driftsfinansiering.

regionen, samtidig som det er en viktig kanal for tilbakemelding til sentralt nivå.

I tillegg til høgskolene har vi forskningskompetanse innenfor samfunnsvitenskaplige fag (Østlandsforskning) og innen miljø og planteproduksjon (Planteforsk avd. Apelsvoll) samt NINA på Lillehammer.

Innlandet har fått etablert flere gode ARENA-prosjekter. Det arbeides nå med sikte på å få etablert nasjonale ekspertsentre (CoE) i Innlandet. Dette støtter utviklingen av bedrifter og næringstiljøer/klynger med evne og vilje til å bli internasjonalt konkurransedyktige.

Det er stor sannsynlighet for at det i løpet av 2005/2006 også skal etableres 8 nasjonale sentre for forskningsbasert innovasjon (SFI), hvor formålet er å bygge opp eller styrke norske forskningsmiljøer som arbeider tett sammen med innovativt næringsliv. En vesentlig hensikt med satsingen er å styrke internasjonaliseringen av norsk næringsliv. Dette vil gi en betydningsfull stimulans til forskningsbasert kunnskaps- og teknologioverføring. I Innlandet vil det jobbes målrettet for å få minst ett av sentra knyttet opp mot prioriterte satsinger.

Rekruttering til industrien

Gjennomsnittsalderen blant industriarbeidere i regionen er høy, samtidig som dette er en meget stabil og god arbeidskraft. En hovedoppgave blir derfor å sikre rekruttering i forhold til den industrielle utviklingen i regionen. Søkingen til de ulike industrifagene varierer, høsten 2004 var søkingen til mekaniske fag god, men næringsmiddelfagene rekrutterte dårlig. Næringslivet og det offentlige har en felles utfordring i å tiltrekke kompetent arbeidskraft til industrien.

Entreprenørskap

Innlandet med fylkeskommunene som pådrivere har over flere år hatt en målrettet satsing på å utvikle entreprenørskapskompetansen - og kulturen i fylket. Fokus har særlig vært rettet mot å gjennomføre ulike entreprenørskapsprosjekter i hele utdanningsløpet, fra grunnskole til og med høgskole. Innsatsen har ført til at Innlandet nå er ledende i landet på antall ungdomsbedrifter.

Sykehus

Forskning og kompetanseutvikling er satsingsområder for Sykehuset Innlandet. Sykehuset har fra 2004 opprettet en egen forskningsenhet, samt deltidsstillinger for forskerveiledere. Sykehuset har for tiden et ti-talls doktorgradsprojekter på gang. Sykehuset Innlandet vil, i samarbeid med andre kompetansesentre, bidra til en regional utvikling som gjør innlandet i stand til uavhengig å møte fremtidens utfordringer.

Forsvaret

Forsvaret bygger p.t. ut både Jørstadmoen og Rena leir til avanserte utdanningsinstitusjoner med nasjonalt og internasjonalt ansvar. Jørstadmoen er utpekt som en felles base for Forsvarets KKIS-virksomhet, og denne etableringen vil få stor betydning for det informasjonstekniske kompetansemiljøet i Innlandet med muligheter for å etablere samarbeidsrelasjoner både med industri (Blulight™) og høgskole/universitetsmiljøene. Hærens Taktiske Treningssenter (HTTS) på Rena er en nasjonalt høyteknologisk enhet med muligheter for internasjonale koblinger. HTTS har etablert samarbeid med flere typer nasjonale og regionale kompetanseinstitusjoner.

Anbefalinger

Det er av stor viktighet at et universitet i Innlandet blir søkt etablert innen 2012. Det er viktig at en del av master- og doktorgradutdanningen støtter opp under de regionale innsatsområdene, og at den videre utvikling mot universitet skjer i et godt forankret regionalt partnerskap. En forutsetning for faglig og organisatorisk framdrift i universitetsarbeidet er at en får opp en finansiering med den nødvendige langsiktighet og forutsigbarhet.

Det er av stor viktighet at et universitet i Innlandet blir søkt etablert innen 2012 og at en del av master- og doktorgradutdanningen støtter opp under de regionale innsatsområdene,

Den næringsrettede og bedriftsinterne forskningen i Innlandet må økes skal vi lykkes med nyskaping og innovasjon. Det er særlig viktig å øke forskningsinnsatsen knyttet til de utvalgte satsingsområdene. For å få til dette må kontakten mellom næringsliv, forskning og offentlig forvaltning fortsatt styrkes. Videre må kunnskapen i næringslivet om forskningens betydning, muligheter for finansiering og aktuelle forskningsmiljøer styrkes. Forskningen må også gis de nødvendige incitament for at samarbeid med næringsliv er interessant.

Det foreslås at Forskningsrådet ansetter en spesialrådgiver for forskning også knyttet til Innovasjon Norge sitt kontor på Hamar og at kapasiteten i Innlandet dermed fordobles.

Behovet for å tilpasse utdanning og kompetanse til regionens næringsliv er viktig. Et tettere samarbeid mellom aktørene er nødvendig, og et resultat av dette må være et mer fleksibelt kompetansesystem. Med fleksibilitet menes i dette tilfelle ”livslang læring”, satsing på holdningsskapende programmer (entreprenørskap), fagrettet operatøruddannelse og studie-tilbud hvor det er mulig å koble fagkretser fra andre utdanningsinstitusjoner. Det blir også sterkt understreket at regionen må knytte direkte forbindelser med de beste nasjonale og internasjonale spisskompetansmiljø (for eksempel er både SINTEF og NTNU etablert i Raufoss industripark) slik at man oppnår en gjensidig vekselvirkning mellom teori og praksis. Den globale utfordringen tilsier også at alle ansatte i virksomhetene må være forberedt på internasjonal eksponering, og at språk, kulturforståelse og respekt for andre må inkluderes i alle former for opplæring.

Ut fra regionens næringsstruktur og satsingsområder er det viktig å styrke realfagkompetansen på alle utdanningsnivåer. Fortsatt fokus på realfag i allmennlærerutdanningen og andre sterke og tidsaktuelle høgskoletilbud er derfor helt nødvendig.

Det er viktig for utvikling av regionen at vi lykkes med å få etablert ekspertsentre på de områder som det er valgt å satse på ut fra våre regionale fortrinn.

Det må utarbeides en helhetlig og langsiktig strategi for å kunne utnytte de potensialer som ligger i et tettere samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene, forsvaret og helsevesenet i Innlandet.

Den globale utfordringen tilsier også at alle ansatte i virksomhetene må være forberedt på internasjonal eksponering, og at språk, kulturforståelse og respekt for andre må inkluderes i alle former for opplæring.

8. Infrastruktur

Veg og jernbane

Betydelig deler av Innlandets næringsliv, som skogbruk og industri, er knyttet til volumkrevende og tunge transporter. Innlandets næringsliv er derfor avhengig av god og trygg vegstandard og et godt fungerende jernbanenett. Jernbanen har en helt avgjørende betydning for skogbruket i Innlandet. Godsmengdene til, fra og gjennom Innlandet er forventet å øke. For dårlig kapasitet på transportnettet utgjør en betydelig kostnads- og konkurranseulemppe for viktige deler av Innlandets industri. Det er ikke mulig gjennom egne tiltak og egen innsats i bedriftene å veie opp for disse ulempene. For det tunge industrimiljøet i Mjøsregionen er rask utbygging av E6 til 4-felts motoveg av avgjørende betydning. Det er behov for nasjonal innsats for å få dette til, og at denne bygger opp under de regionale prioriteringene. Dette vil være et avgjørende bidrag for å sikre det framtidige produksjonsgrunnlaget og dermed også vår felles velferd i framtida. En forsert utbygging av vegnettet er derfor viktig.

Innlandet er en av landets største reiselivsregioner, med viktige destinasjoner i bl.a. Trysil, Gudbrandsdalen og Valdres. For å videreutvikle reiselivet er tilgjengelighet viktig. Tiltak som medfører reduserte reisetider mellom Innlandet og spesielt Osloregionen, gjør Innlandet mer attraktivt som reisemål.

Innlandets må være attraktiv for næringsetablering og bosetting. En viktig faktor for å få til vekst knyttet til nye næringsområder som informasjonssikkerhet, kultur- og opplevelsesnæringer, bioteknologi og bioenergi er en funksjonell samferdselsstruktur som knytter ulike områder i Innlandets bo- og arbeidsmarked tettere sammen. Samtidig som Innlandet knyttes nærmere sammen med Osloregionen.

Rv 4, Lygna

Jernbanen har sine fortrinn på lengre avstander, og gjør at folk kan reise raskt mellom hovedstadsregionen og byene i Innlandet, og er svært viktig for de som er avhengig av å reise hyppig. Med raske jernbaneforbindelser mellom Oslo og byklyngene på resten av Østlandet blir bo – og

arbeidsmarkedet utvidet. Det blir mulig å bo ett sted og arbeide hele eller deler av uka et annet sted. Alliansedannelse med andre regioner og landsdeler som benytter seg av Innlandets transportnett bør videreutvikles og formaliseres. Dette er i noen grad påbegynt når det gjelder jernbane i ulike Jernbanefora – spesielt i Trøndelag og på Sørlandet og Vestlandet. Dette bør benyttes som en start der veg og jernbane blir sett bedre i sammenheng, og hvor samarbeidet styrkes og konkretiseres.

Bredbånd

Innlandet har ligget på bunn i utvikling av bredbånds infrastruktur og tjenester. Dette bildet har snudd og innlandet er nå på vei til midten av en slik rangering (ref ECON/Teleplan 2001).

Enkelte kommuner ligger imidlertid langt etter, og det er grunn til å tro at mange vil få problemer med å gjennomføre nødvendige tiltak pga økonomi og manglete kompetanse innen bredbåndsansvarer. Mindre kommuner bør implementere IKT og bredbåndsansvarer innad i regionene i samarbeid med hverandre, slik at man kan forsvare investeringer i forhold til antall brukere av tjenesten.

Utvikling av trådløse bredbåndnett har ikke kommet i gang i Innlandet. Oslo har trådløse soner, Innlandet kan ikke tilby det samme. Det bør vurderes å gi offentlige stimuli til etablering av prosjekter innen trådløs bredbåndsaksesspunkter for å bringe Innlandet på banen i forhold til slike tilbud.

www.innlandet2010.no